מה ניסוכו בקדושה כו'. לא יליף מהכא אלא שסריפתו בקדושה ולא בחול חוץ לעזרה אבל הולאתו משם פשיטא ליה כדי שלא יתמלאו ולא צריך קרא: **מאי משמע.** מהכא שריפה: **אפיה קדש קדש.** ואיכא למימר נמי דמצות הולאתו ושריפתו מהכא יליף: **בתחילה מועלין בהם.** משהוקדשו עד שנתנסכו יש בהם מעילה דקדשי גבוה מינהו: **ירדו לשיתין אין מועלין בהן.** שאין בהם שום צורך גבוה. **למאן.** אילטריך למיתני אין מועלין כו' אלעזר בר' לדוק לאין יורדין לתהום ואפשר לילד ולהביאם: **דאיקלט.** אם תלה כלי בתוך השיתין וקיבל: **א"ד לימא.** הא דקתני ירדו לשיתין אין מועלין רבנן היא ואיקלט אין מועלין לאין בהן מעתה צורך גבוה דאי ר' אלעזר אכתי בקדושתייהו קיימי אפילו תימא רבי אלעזר אוקמו בקדושה אלמא קדושתן עליהם מדבעו שריפה: **שנעשים מלוהו.** ויסוכו הוא עיקר מצותו: **פוקקין את השיתין.** את נקב שבראש המזבח שהנסכים יורדין בו לשיתין שיראה היין עליו כגרון מלא ושבע: **שכר.** לשון שכרות ושמחה ונסיכה: **מגרוניה שבע.** ע"י ששותהו בלגימות גסות וגרון מלא הוא משביע ולא על ידי שתיה מרובה שמכניס הרבה יין במעיו ע"י לגימות דקות ואינן כאוכלין ששובע שלהם בא במילוי כרס: **לגמע גמועי.** בלגימות גסות: **מגמע ליה גמועי.** דרך שביעה משום חיבוב מצוה: **בנעליס.** בעליית רגליס: **נדיב.** שנדבו לבו להכיר את בוראו: **פחילה לגרים.** בנדבת לבו להתגייר: **מאי דכתיב חמוקי ירכיך וגו' למה נמשלו וכו'.** רב ענן דרש לקרא כמו חלאים לוחות שהיו מאבנים טובות כמו נזם [זהב] וחלי כתם (משלי כה) מעשה ידי אמן והלוחות מעשה אלהים (שמות לב): **חמוקי ירכיך.** הנסתרים כירך שבבור התורה בצנעא ולא להיות יושב ושונה בגובה של עיר) ולא לשנות לתלמידיו בשוק כדאמר במועד קטן (דף טז.): **הולאת המת והכנסת כלה.** דכתיב בהו לכת טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה (קהלת ז) אף שם צריך הצנע [א] לסעוד במדה נאה ולשמות במדה נאה ולא להנהיג קלות ראש בעצמו. וי"א אם צריך לבזבז להולאת מת עני או להכנסת כלה עניה יעשה בצנעא ולא לימא קמי מאן דלא ידע דעבדי [כן] וכן מפרש בשאלתות דרב אחאי): **דברים שדרכן לעשותן בצנעא.** כגון צדקה הניתנת לעני בסתר שאין צריך להודיע לשום אדם מה שאין כן במת ובכלה לפי שאחריס מתעסקין בהן ויודעין היציאה משל מי והיינו דאמר רבי אלעזר דכל מילי בעי צניעותא והוא הדין לדברי תורה: **נכחר לה' מזבח.** הכל בכלל זבח חטאת ואשם ועולה ושלמים כולם זבח הם: **שנאמר וזרעו לכם לצדקה וגו'.** קרא הכתוב לזריעה לצדקה ואת החסד קרא קציר וטובה קצירה מזריעה כדמפרש: **אדם זורע כו'.** ספק אינו אוכל שמא לא יצמח או יצקה בשדפון וברד: **אלא לפי גמילות חסדים שבה.** הנתינה היא הצדקה והטורח הוא החסד כגון מוליכה לביתו או טורח שתעלה לו להרבה כגון נותן לו פת אפויה או בגד ללבוש או מעות בעת שהתבואה מצויה שלא יוציא מעותיו לחיבוד שנותן לבו ודעתו לטובתו של עני: **וזרעו לכם לצדקה.** הצדקה היא הזריעה שזורע כדי לקצור לקבל שכר וקצרו לפי חסד שתקבלו שכר לפי החסד שבה: **גמילות חסדים בין בגופו.** כגון מספיד למת נושאו קוברו משמח חתן מלוה חבירו בדרך: **ובממונו.** מלוה לו מעות משאילו כלים ובהמה: **שמא לא הכא לקפוץ.** ולעשות לצדקה וחסד קופץ ומספיקין וממציאין לו אנשים מהוגגים לכך ת"ל מה יקר לרוץ לתת לב ולטרוח ולרדף אחריה לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגגים: **ואמאי נייתי במקודשת.** דקא סלקא דעתיה אין הכלי מקדשן קדושת הגוף ליפסל בלינה אא"כ דעתו שיקדשנו הכלי או אם יש בהן יותר מכשיעור אין ראויין לכלי ואין הכלי מקדשן דאין מקדשין אלא הראוי להם: **אין שיעור למים.** שאפילו יותר משלשה לוגין ראויין לנסך דלא פירשה בהן תורה שיעורא הלכך ראויין לכלי הם וכלי מיד מקדשם דכתיב (שמות ל) כל הנוגע בהם יקדש ואפילו אינו רואה שיתקדשו עד מחר הכלי מקדשן מיד שלא מדעת: ואי

נסכים בתחילה מועלין בהם. משנה היא במעילה פרק ולד חטאת (דף יא.) ומסיק עלה בגמ' בלשונות אחריס שאין כתובים כאן וגירסא דהכא עיקר: ואי

כשם שניסוכו בקדושה כך שריפתו בקדושה מאי משמע אמר רבינא אתיא קדש קדש כתיב הכא [1]בקדש הסך נסך וכתיב התם [2]ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא כמאן אזלא הא [ב](דתניא) [ג] [א]נסכים בתחילה מועלין בהן ירדו לשיתין אין מועלין בהן לימא רבי אלעזר בר צדוק היא דאי רבנן הא נחתו להו לתהום אפילו תימא רבנן בדאיקלט ואיכא דאמרי לימא רבנן היא ולא ר' אלעזר בר צדוק דאי רבי אלעזר אכתי בקדושתייהו קיימי אפילו תימא רבי אלעזר [ג]אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו אמר ריש לקיש בזמן שמנסכין יין על גבי מזבח פוקקין את השיתין לקיים מה שנאמר בקדש הסך נסך שכר לה' מאי משמע אמר רב פפא שכר לשון שתיה לשון שביעה לשון שכרות אמר רב פפא שמע מינה כי שבע אינש חמרא מגרוניה שבע אמר רבא צורבא מרבנן דלא נפישא ליה חמרא ליגמע גמועי רבא אכסא דברכתא אגמע גמועי [ד]דרש רבא מאי דכתיב [3]מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב מה יפו פעמותיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנא' [4]נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב אלא אלהי אברהם [2]שהיה תחילה לגרים תנא דבי רב ענן מאי דכתיב [ה]חמוקי ירכיך למה נמשלו דברי תורה כירך לומר לך מה ירך בסתר [3]אף דברי תורה בסתר והיינו דא"ר אלעזר מאי דכתיב [1][5]הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך עשות משפט זה הדין ואהבת חסד זו גמילות חסדים והצנע לכת עם אלהיך זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה [ו]והלא דברים ק"ו ומה דברים שדרכן לעשותן בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה א"ר אלעזר גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות שנאמר [6]עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח וא"ר אלעזר גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה שנאמר [7]זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד אם אדם זורע ספק אוכל ספק אינו אוכל אדם קוצר ודאי אוכל וא"ר אלעזר אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ת"ר בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה צדקה בממונו גמילות חסדים בין בגופו בין בממונו צדקה לעניים גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים צדקה לחיים גמילות חסדים בין לחיים בין למתים וא"ר אלעזר כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד שנאמר [8]אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ ת"ל [9]מה יקר חסדך אלהים [ז](חסד ה' מלאה הארץ) וגו' יכול אף ירא שמים כן ת"ל [10]וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו א"ר חמא בר פפא כל אדם שיש עליו [ח]חן בידוע שהוא ירא שמים שנא' חסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וא"ר אלעזר מאי דכתיב [11]פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד: כמעשהו בחול כו': ואמאי נייתי במקודשת אמר זעירי קסבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת ואי

סו א מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה טו:

סז ב מיי' פ"ח מהל' עכו"ם הלכה ג:

סח ג מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כב:

רבינו חננאל

כשם שניסוכו בקודש כך שרפתו בקודש. דקיימא לן כל בקודש באש תשרף. **אסיקנא** אין לך דבר שנעשת מצותו ומועלין בו. **אמר רבא** צורבא מרבנן דלא נפיש חמריה, ליגמעיה גמועי כי היכי דלישבע ונחיריה. **עם אלהי אברהם** מפני שהוא תחילה לגרים. **אמר** ר' אלעזר מאי דכתיב הגיד לך אדם [מה טוב] וגו', עשות משפט זו הדין ואהבת חסד זו גמילות חסדים והצנע לכת עם אלהיך זו הוצאת המת והכנסת כלה. ומה דברים הללו שדרכן להיעשות בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת, דברים שדרכן לעשותן בצנעא כגון זו דברי תורה על אחת כמה וכמה. **ועוד** אמר גדולה צדקה מכל מקרבנות שנאמר עשה צדקה. וגמילות חסדים גדולה מן הצדקה. **תנו רבנן** בשלשה דברים גמילות חסדים גדולה מן הצדקה. צדקה לחיים היא ולעניים והיא בממונו, וגמילות חסדים לעניים ולעשירים לחיים ולמתים בגופו ובממונו. **והאוהב** צדקה ומשפט כאילו מלא העולם כולו חסד, שנאמר אוהב צדקה ומשפט חסד ה' וגו'. **ושמא** תאמר כל הבא לקפוץ קופץ [בו] ת"ל מה יקר חסדך אלהים. יכול אף יראי שמים כן, ת"ל וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו. **וכל** מי שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים, שנאמר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו. **ועוד** אמרי' מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וגו', תורה לשמה ותורה ללמדה זו היא תורת חסד, ושאינה כן אינה תורה של חסד. **מתני'** כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. אמאי לייתי במקודשת,

---

תורה אור השלם

1. וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיְיָ:
במדבר כח ז
2. וְאִם יְוֹתַר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֹּקֶר וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא:
שמות כט לד
3. מָה יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָן:
שיר השירים ז ב
4. נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם כִּי לֵאלֹהִים מָגִנֵּי אָרֶץ מְאֹד נַעֲלָה:
תהלים מז י
5. הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב וּמָה יְיָ דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ:
מיכה ו ח
6. עֲשֹׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחָר לַיְיָ מִזָּבֵחַ:
משלי כא ג
7. זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה קִצְרוּ לְפִי חָסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר וְעֵת לִדְרוֹשׁ אֶת יְיָ עַד יָבוֹא וְיֹרֶה צֶדֶק לָכֶם:
הושע י יב
8. אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יְיָ מָלְאָה הָאָרֶץ:
תהלים לג ה
9. מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיּוּן:
תהלים לו ח
10. וְחֶסֶד יְיָ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו וְצִדְקָתוֹ לִבְנֵי בָנִים:
תהלים קג יז
11. פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ:
משלי לא כו

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה הולאת המת וכו' אף שם צריך הצנע לסעוד. מלא לסעוד ממתק וכ"ב לסעוד:

מוסף רש"י

אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו. דכיון דנעשית מצותו אי לא קיימין ביה קדשי ה' (יומא נט:). **שנקרא נדיב.** על שם שנדבו לבו להכיר בוראו (חגיגה ג.). **נדיבי עמים.** הם הגריס המתנדבין מבין העמים לקבל עליהן עול מצות (שם). **אף דברי תורה בסתר.** דכתיב בסיפיה דקרא מעשה ידי אמן, התורה מעשה אומנתו של הקב"ה (מו"ק טז:).

[ה] [ל"ל דתנן], [ו] מעילה דף יא., [ז] [יומא נט: וש"נ], [ח] מגיגה דף ג., [ט] [מו"ק טז.], [י] [מכות כד.], [יא] [נ"ז סס], [יב] [בנ"י ובילקוט ליתא], [יג] [בשל"ה ד' קמו: התמיד מסדר], [יד] [כלפ' פסחים קיב.], [טו] [פרשת בראשית סי' ג],